

عنوان مقاله:

بررسی نظام اجتماعی در ساختار شهرهای ایران و تبیین جایگاه محلات به مثابه نظام اجتماعی شکل دهنده به شهر قاجاری

محل انتشار:

اولین همایش ملی معماری و شهرسازی اسلامی (سال: 1390)

تعداد صفحات اصل مقاله: 26

نویسندگان:

فرامرز پارسی - مدیر عامل مهندسان مشاور عمارت خورشید

کاوه منصوری - کارشناس ارشد مرمت بناها و بافت های تاریخی و عضو پیوسته پژوهشکده عمارت خ

نگار بدری - کارشناس معماری و عضو پیوسته پژوهشکده عمارت خورشید

خلاصه مقاله:

شهر به عنوان موجودی سیستماتیک، نظامی سلسله مراتبی است که از ترکیب زیر سیستم ها بوجود می آید. محلات شهرهای تاریخی، عناصر کالبدی، اجتماعی و اقتصادی شهر به شمار می روند که در مرتبه ای پائین تر از مفهوم شهر، سیستم پیچیده آن را بوجود آورده اند. بدیهی است که مجموعه بوجود آمده در قالب رابطه ای معنادار، مفهومی فراتر از عناصر تشکیل دهنده خود به شمار می رود. وجود اسناد معتبر تاریخی، حاکی از وجود مرزبندی دقیق و تاثیر گذار محلات در نظام شهرسازی ایران است. این مرزبندی های اجتماعی که در ابتدائی ترین فرم خویش در نظام های خانو ادگی و عشیرهای قابل ردیابی است، در دوره های متاخر به حوزه های مختلف مذهبی، اقتصادی و اجتماعی نیز کشیده می شوند. وجود وقف نامه ها و نقشه های تاریخی از شهرهایی چون تبریز، تهران، قزوین و اصفهان و ... خود دلیلی محکم بر حضور نظام محلات در شهر های تاریخی کشور است که در تغییر چهره شهر ایرانی تاثیر گذار بوده اند. محلات تاریخی و اندام های کالبدی آن، نمایانگر وجه بارز این تقسیم بندی در نظام شهرسازی ایران است که با پشتوانه ای تاریخی، نقشی کلیدی در نظام اداره شهر را داشته اند. نظامی که در طول قرون متمادی دستخوش تغییراتی بنیادین شده و در دوره قاجاری به تکامل یافته ترین وضعیت کالبدی و کارکردی خود دست یافته اند. بررسی دوره قاجار به عنوان آخرین دوره از تاریخ تسلسلی معماری و شهرسازی ایرانی از آن رو با اهمیت جلوه می کند که به رغم نزدیکی زمانی و حجم قابل توجه آثار معماری و شهرسازی، نه تنها بررسی کافی نشده، بلکه حتی در مواردی با بی مهری محققان به عنوان دوره افول و گسستگی نیز یاد شده است. از سوی دیگر، وجود اسناد معتبر، مکتوبات، گزارشات و از همه مهمتر نقشه های تاریخی که بررسی و ویژگی های معماری و شهرسازی این دوره را امکان پذیرتر می نمایند، از دیگر انگیزه های انتخاب دوره یاد شده به عنوان دوره زمانی مورد بررسی پژوهش حاضر است. مقایسه تطبیقی شهرسازی دوره قاجار و دوره پیش از آن، گویای تفاوت های اجتماعی عمیقی است که تاثیر آن بخوبی در نظام معماری و شهرسازی ایران قابل بررسی است. اگر در دوره صفوی، حضور دولت متمرکز و اقتدارگرای مرکزی با هدف شهرسازی حکومتی، به ایجاد میا دین، خیابان ها، کاخ ها، باغ ها و مساجد بزرگ می پردازد، دولت قاجار در نظام اداره شهر مداخله نمی کند. در واقع در این دوره، هدایت و توسعه نظام شهری بر عهده مهمترین و پیچیده ترین نهاد مدنی، یعنی محله قرار داده می شود و شاید به همین دلیل است که در دوره قاجار هرگز، میادینی با عظمت میدان نقش جهان پدید نیامد. شهر قاجاری از طریق اداره شهر توسط ترکیبی از نهاد های مدنی که محلات تاریخی، تبلور کالبدی آن بود به چنان انسجام کالبدی دست می یابد که شاید پیش از این هرگز در شهر ایرانی، تجربه نشده بود. همه چیز از فرهنگ و اقتصاد، عمران و آبادانی و نظام اجتماعی در ارتباط با هم و بر اساس مضمون زندگی جاری شکل می گرفت و از همین رو، تضادی لاینحل میان زندگی مردم و شهر ایجاد نمی گردید. نه معماری مزاحم شهر بود و نه شهر مزاحم سکونت. از این روست که می توان شهر قاجاری و ب ...

کلمات کلیدی:

لینک ثابت مقاله در پایگاه سیویلیکا:

<https://civilica.com/doc/128838>

